

NIEBEZPIECZEŃSTWO TRENDU ROZWOJOWEGO

TRENDY MIĘDZYNARODOWE

W wielu krajach pojawiają się naiwni inwestorzy oraz menedżerowie chętni do prowadzenia piramid finansowych, a luki w regulacjach prawnych i niesprawność instytucji państwowych tworzą warunki umożliwiające funkcjonowanie piramid przynajmniej przez pewien czas. Piramida finansowa stanowi typowe oszustwo i w całym cywilizowanym świecie proceder ten jest karalny¹⁰. Może ona być rezultatem celowego działania ze świadomością ryzyka, w innych przypadkach może dojść do niecelowego ziszczenia się ryzyka popadnięcia w tak zwaną spiralę piramidy finansowej.

Kraje rozwijające się stwarzają – jak się wydaje – szczególnie korzystne warunki dla rozwoju piramid finansowych. W ostatnim dwudziestolecium w Europie występowały one w takich krajach, jak Albania, Białoruś, Polska, Rosja, Słowacja, Rumunia, Ukraina, ale także w Niemczech i Wielkiej Brytanii. Piramidy pojawiały się w Ameryce Północnej i Południowej, w Afryce i w Chinach (zob. tab. 1)¹¹. Niektóre z nich miały zasięg międzynarodowy, na przykład rosyjska piramida MMM działała w Europie Wschodniej i w Indiach¹², a w roku 2014 zidentyfikowano międzynarodową piramidę Unico Invest funkcjonującą w Polsce, Czechach, w Wielkiej Brytanii i na Ukrainie¹³.

Największa – według kryterium kapitału inwestycyjnego – piramida na świecie działała kilkanaście lat w USA; był to fundusz Bernard L. Madoff Investment Securities (BLMIS), który zebrał sześćdziesiąt pięć miliardów dolarów od inwestorów z całego świata¹⁴. O tym, jak trudno jest wyedukować społeczeństwo w kwestii bezpieczeństwa finansowego, świadczy fakt, że po aferze Madoffa w USA pojawiły się kolejne piramidy (zob. tab. 1)¹⁵.

Nowe metody formułowania ofert piramid obejmują między innymi: pełnomocnictwo do lokowania środków, emisję papierów wartościowych, prowadzenie składu celnego czy system wzajemnych darowizn organizowany

¹⁰ Por. J.W. Wójcik, *Oszustwa finansowe. Zagadnienia kryminologiczne i kryminalistyczne*, Wydawnictwo JWW, Warszawa 2008, s. 277n.

¹¹ Zob. National Association of Securities Dealers Automated Quotations (NASDAQ), hasło: „Pyramid Scheme: Definition”, <http://www.nasdaq.com/investing/glossary/p/pyramid-scheme>.

¹² Zob. A. L o b z i n a, *MMM Scheme Heads to India*, https://www.rbth.com/articles/2012/08/31/mmm_scheme_heads_to_india_17331.

¹³ Zob. M. B u c z e k, *Tysiące ludzi mogło paść ofiarą oszustwa firmowanego nazwą Unico Invest*, <http://biznes.interia.pl/finanse-osobiste/news/tysiacze-ludzi-moglo-pasc-ofiara-oszustwa-firmowanego-nazwa,2043468,4141>.

¹⁴ Zob. E. A r v e d l u n d, *Madoff: The Man Who Stole \$ 65 Billion*, Penguin Books, New York 2009.

¹⁵ Por. M a s i u k i e w i c z, dz. cyt., s. 48, 53.

poprzez firmę, która prowadzi piramidę. Stosowane są nawet tak wysublimowane oferty, jak okresowy wykup miejsca na portalu reklamowym (na przykład FutureNet i FutureAdPro w USA)¹⁶. Organizatorzy piramid nieustannie poszukują ich nowych modeli, by ominąć istniejące regulacje prawne.

Szacunek strat ekonomicznych i społecznych poniesionych w wyniku bankructw piramid finansowych często trudny jest do przeprowadzenia, brak bowiem prac metodologicznych w tym zakresie, a w praktyce występuje na przykład kategoria strat w wyniku efektu domina (ang. contagion effect).

Do strat ekonomicznych w skali gospodarki, do których dochodzi w wyniku działalności piramid, należy zaliczyć: koszty procesów upadłościowych; utratę kapitału przez inwestorów indywidualnych i instytucjonalnych oraz upadłość konsumencką; straty podatkowe budżetu państwa; możliwy efekt domina oraz zagrożenie stabilności finansowej; możliwy wpływ na rozwój „czarnego rynku” lokat.

Do podstawowych konsekwencji społecznych upadku piramidy należą: utrata oszczędności życia przez wielu inwestorów (lokatodawców), nakłanianie inwestorów do podejmowania ryzyka, samobójstwa inwestorów, utrata zaufania społecznego do władz państwowych, obniżenie zaufania do sektora bankowego i sektora parabanków – także prowadzących uczciwą działalność, możliwe protesty społeczne i panika klientów innych podmiotów finansowych¹⁷.

Wielkie koszty społeczne jednoczesnego upadku sześciu piramid poniosła na przykład Albania (w rozruchach społecznych straciło życie półtora tysiąca osób, upadł rząd i parlament).

Jest oczywiste, że piramidy finansowe stale zagrażają bezpieczeństwu finansowemu. Wysokie koszty społeczne ich bankructw stanowią uzasadnienie szybkich i zdecydowanych działań organów państwa. Działania te stanowią też ważny element poprawy bezpieczeństwa finansowego gospodarstw domowych. Zarówno w zielonej księdze Unii Europejskiej¹⁸, jak i w raporcie Saïda El Khadraouiiego na temat parabanków przygotowanym dla Parlamentu Europejskiego brak jest jednak szerszego odniesienia się do zjawiska piramid¹⁹. Także w raporcie dla Komisji Europejskiej *European Financial Stability and Integration* z roku 2014 brak jest odniesienia się do tego problemu, co nale-

¹⁶ Zob. *FutureNet (FutureAdPro) i TheAdsTeam to e-biznes przyszłości czy piramidy finansowe?*, <http://getpaid20.pl/piramidy-finansowe/futurenet-futureadpro-jako-przyklad-piramidy-finansowej/>.

¹⁷ Zob. P. M a s i u k i e w i c z, *Pyramids Scheme – A Continuum to Value Destruction*, „Prakseologia i Zarządzanie. Zeszyty Naukowe TNP” 2016, nr 1, s. 24-34.

¹⁸ Zob. Komisja Europejska, *Zielona księga. Równoległy system bankowy*, COM (2012), 102 final, 19 III 2012, [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0102/_com_com\(2012\)0102_pl.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0102/_com_com(2012)0102_pl.pdf).

¹⁹ Zob. S. E l K h a d r a o u i, *Draft Report in Shadow Banking*, European Parliament–European Commission, Brussels 2012.

ży ocenić negatywnie. Zjawisko tworzenia piramid dotyczy wielu krajów i dlatego potrzebne jest wyraźne stanowisko Komisji Europejskiej i European Shadow Financial Regulatory Committee (ESFRC).

Wydaje się, że pomimo upadłości BLMIS i wysokiej kary dla Madoffa długi okres bezkarnego działania tej firmy w Stanach Zjednoczonych zachęcił przedsiębiorców w innych krajach do tworzenia piramid. Zwłaszcza że poza USA kary stosowane za ich przestępcze prowadzenie były dość niskie. Świadczy o tym powstawanie po upadłości BLMIS nowych piramid między innymi w Japonii, Polsce, Rosji, Wielkiej Brytanii, a nawet w USA. Również organizacje międzynarodowe nie wyciągnęły wniosków z tych faktów i nie podjęły właściwych działań.